

Ranoarijanska teologija i »Datirana sinoda« u Sirmiju

THOMAS BÖHM*

UDK:

273.4:238(497.113

Sirmium)

264.45(497.113

Sirmium)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno:

2. veljače 2011.

Sažetak: U prvomu dijelu naznačuje se u čemu se sastoje posebnosti ove ispovijesti vjere »Datirane sinode«. Analiza teksta pokazuje da Datirana ispovijest vjere predstavlja svojevrsni kompromis između zapadnih teologa i kruga oko Bazilija iz Ankire, napose jasno odbacivanje Aetijeve teologije. Potom se izlažu Arijeva polazišta kao i polazišta prvih arijanskih naraštaja. Uspostavlja se poveznica između Arijeve Thalije i neorijanske teologije. Dolazi se do zaključka da kompromisni tekst »Datirane sinode« predstavlja svjedočanstvo za prijelaznu fazu, u kojoj se najprije pod carevim pritiskom pokušalo ostvariti ujedinjenje Zapada i Istoka, s isključenjem anhomejaca i neuvažavanjem homousijanaca.

Ključne riječi: »Datirana sinoda«, Bazilije iz Ankire, Arije, Aetije, Thalia, Sirmij.

1. Uvod

Kada se istražuje historijsko okružje »Datirane sinode« u Sirmiju i imajući u vidu tvrdnje ispovijesti vjere od 22. svibnja 359. g., u početku se može činiti samo anakroničnim uvlačiti u ovaj kontekst teologiju Arija i ranoarijanskih teologa. Jer, pod pritiskom cara Konstancija, u noći na Duhove 359. g. formuliran je kompromisni tekst koji vuče korijene iz rasprave između zastupnika Zapada, prije svih Valensa, koji je izvorno pripadao origenovsko-euzebijskoj teologiji, i homousijanaca pod vodstvom Bazilija iz Ankire, a naposljetku je zadnju redakcijsku preradbu na njemu izvršio Sirijac Marko iz Arethusa. Uočljivo je da na raspravama u svibnju 359. g. nisu bili prisutni ni homousijeveci ni krilo oko Akacija, naime rani neoarijanci, kao primjerice Aetije. Za kompromisni je tekst odlučujuće da se Valens naročito suprotstavio teologiji jedne hipostaze

* Prof. dr. sc. Thomas Böhm, Teološki fakultet Sveučilišta u Freiburgu, Platz der Universität 3, Kollegengebäude I, Raum 1329, 79098 Freiburg i. Br., Njemačka, Thomas.Boehm@theol.uni-freiburg.de

Markela iz Ankire, dok su se Bazilije i brojni drugi homousijanci u pedesetim godinama 4. stoljeća, posebice na sinodi u Seleukiji, razračunavali s Aetijevom neoarijanskom teologijom. Da bi se uopće omogućilo ujedinjenje sa zapadnim teolozima, u ispovijesti vjere od 22. svibnja izričito se odreklo načina govora o trima hipostazama i svakog oblika božanske subordinacije (drugačije nego u drugoj sirmijskoj formuli), ali isto tako i origenovskoga mišljenja odslika glede unutar-božanskoga odnosa Oca i Sina, u smislu apsolutne božanske samorefleksivnosti, kako je to moglo proizlaziti iz Origenovih izvoda u »De principiis« u kontekstu neoplatonske filozofije (primjerice Parmenidova komentara Torinskoga palimpsesta).

Da bismo uopće na smislen način mogli povući usporedbu između ispovijesti vjere četvrte sirmijske formule i ranoarijanske teologije, u prvomu koraku treba naznačiti u čemu se sastoje posebnosti ove ispovijesti vjere. Potom se, u daljnjem koraku, izlažu Arijeva polazišta, kao i polazišta prvih arijanskih naraštaja. Na koncu treba uspostaviti poveznju liniju između Arijeve *Thalie* i neoarijanske teologije.

2. Sirmijska ispovijest vjere (22. svibnja 359. g.)

Naglašenije nego u svakoj ispovijesti vjere prije 22. svibnja 359. g. ovdje se izlaže apsolutna i nevremenska predvremenost izlaženja, odnosno rađanja Sina iz Oca: »I (vjerujemo) u jednoga jedinoga monogenog Sina Božjega, koji je rođen od Boga prije svih vremena i prije svakog početka i prije svakog zamislivog vremena i prije svakog dohvatljivog bitka.« Naglašavanjem da je Sin izišao od Boga ne samo prije eonâ, nego i prije svakog početka, pisci ispovijesti vjere ističu da Sina na temelju oslobođenosti od vremena treba postaviti prije svakog oblika stvorenosti. Budući da se u ispovijesti vjere istodobno naglašava da se ne smije rabiti pojam *ovσία*, jer on nije u skladu s Pismom, iz ovoga jasno proizlazi zauzimanje stava protiv neoarijanaca, pobliže protiv Aetija. U novijem se istraživanju, doduše, u ovom kontekstu prigodice ukazivalo i na Eunomija iz Kizika (među ostalima Hans Christoph Brennecke), ali ostaje nejasno kakve je teološke aktivnosti Eunomije očitovao već sredinom 359. g. U svakom slučaju, čini se da najraniji Eunomijev spis ne možemo smjestiti u godinu 359., nego prije u godine 360. (usmeno predavanje apologije u Antiohiji) i 361. (publikacija apologije; revizija završnog dijela apologije možda nakon 364.g.). Ako se slijedom toga isključivo poziva na Aetija, onda je ovaj poglavito protiv homousijanaca i homeusijanaca (usp. Syntagmation §4), da božanstvo po svojoj biti mora biti nerođeno (usp. Syntagmation §5). To može značiti samo da princip, ukoliko je princip i ishodište svega, po sebi i za sebe sama isključuje da nešto može biti postavljeno prije principa. Ako je to tako, ishodište svega mora u sebi samomu biti mišljeno kao nepromjenjivo i oslobođeno vremena, tako da ono što je u bilo kojem obliku proizvedeno po samomu uzroku, po svojoj biti mora biti različito od ovoga principa; ali ga se ipak, kao ono što je prouzročeno u strogom smislu, mora razlikovati od *qua* uzroka. Posljedica je toga – govoreći teološki – da

Sin, jer je jedini *rođen*, mora biti različit od nerođene Božje *ovσία*. Jer je Sin rođen, on je po svojoj biti promjenjiv; jer je podložan promjeni, istodobno je i stvorenje. Poveže li se ovu poziciju sa sirmijskom ispoviješću vjere, postaje razumljivo da ondje prisutni teolozi, kao Bazilije iz Ankire, Valens, Urzacije, i dr., sasvim jasno naglašavaju da se mora izbjegavati svaku spekulaciju o pojmu *ovσία*, jer on nije zasvjedočen u Pismu, i da izlaženje Sina iz Boga mora biti određeno ne samo kao izlaženje prije svakog vremena, nego istodobno i kao izlaženje prije svakog početka (*αρχή*). Slijedom toga, Sin ne može biti stvorenje.

Povrh toga, posebice je uočljivo da se početkom drugoga članka vjere naglašava da je *jedinorođeni* Sin Božji rođen bez patnje, odnosno bez *πάθος*. To se može shvatiti tako da izlaženje Sina iz Oca, to jest rađanje, ne može unijeti nikakvu promjenu u samoga Boga, tako da se ishodišnu relaciju Oca i Sina mora zamišljati ne samo kao oslobođenu vremena, nego je i povrh toga, na temelju oslobođenosti od vremena, treba odrediti kao logičko-metafizičku »relaciju«. Je li u tomu isto tako prisutna smisljena oštrica protiv Aetija, mora na ovom mjestu ostati otvoreno. Kada bi se ovo dovodilo u svezu s energetskim izlaženjem Rođenoga iz Nerođenoga, kako je kasnije razvidno iz Eunomijeve Apologije (poglavlje 22), ovdje bi se već moglo vidjeti kritiku predodžbe prema kojoj se Sinovu rođenost može svesti na voljni proces, pri čemu se voljni čin opet ne smije *bitno* podudarati s Božjim bitkom.

Kao središnja tvrdnja, pored ovih prethodno spomenutih specifičnosti, vrjednuje se rečenica da je Sin sličan Ocu, i to u mišljenju da se to podudara sa svjedočanstvom Pisma, odnosno s formulacijom u završnom odlomku ispovijesti vjere, koju je vjerojatno umetnuo Bazilije iz Ankire na izričitu želju cara Konstantina: »A mi kažemo da je Sin *u svemu* sličan Ocu, kako kažu i naučavaju sveta Pisma.« Doduše, ovdje se ne rabi pojam »sličan u biti«, kako se to zbilo u prijašnjem Bazilijevu razračunu s Aetijem, ali dodatak »u svemu« ipak predstavlja preinak; trebalo je napasti poziciju koju se naglašeno izlaže u spisu koji je u Epifanija iz Salamine predan pod imenima Bazilija iz Ankire i posebice Grgura iz Laodiceje (Pan. haer. 73,12,1-26,6). U ovomu se spisu poglavito nalazi razračun s pitanjem što proizlazi ako se Oca i Sina zamišlja kao slične *u svemu* (73,13,1). Protivničko je mišljenje, spram kojega se autori ovoga spisa određuju, karakteristično po tomu što su Otac i Sin neslični po bitku, ali su slični po svojoj volji i svome djelovanju (73,13,2). Budući da se sličnost sastoji u volji, ali su Otac i Sin različiti po biti, Sin je, budući da je nastao, stvorenje. No, on se razlikuje od svih drugih stvorenja na temelju sličnosti volje Oca i Sina (73,13,3). Nasuprot tomu pisci ovoga spisa naglašavaju da iz rečenice »Otac i Sin su *u svemu* slični« ne slijedi samo da se to odnosi na sličnost u volji, nego povrh toga i na *υπαρξις*, hipostazu i bitak. Nije jednoznačno od koga potječe suprotna pozicija. Sokrat u svojoj Povijesti Crkve (h.e. II 40, 31 /174s. Hansen/) izlaže da ovo tumačenje, prema kojemu su Otac i Sin različiti po bitku, ali slični po volji, treba tražiti u taboru akacijanaca. Dakle, treba računati s tim da

se radi o ljudima kao što su Aetije i Eunomije, koji su stajali pod zaštitom Akacija i Eudoksija. U svakom slučaju, uočljivo je da ovu poziciju ne nalazimo u ovom obliku u njegovu sačuvanom djelu, ali je nalazimo kasnije u njegova učenika Eunomija iz Kizika (odbacivanje sličnosti Oca i Sina u odnosu na bitak u Apol. 11,6-7 /46 Vaggione/; sličnost obojice u odnosu na djelovanje i volju u Ap. 24,1-13 /64 Vaggione/). To bi moglo značiti da je u ranoj fazi neoarijanskoga spora uvedeno upravo takvo razlikovanje glede pojma sličnosti. Posljedica bi toga bila da se, poglavito u završnom odlomku, ispovijesti vjere četvrte sirmijske formule, pod utjecajem Bazilija iz Ankire, izabralo pojmovlje koje je slabije u odnosu na ranije formulacije, kako bi se uništilo neoarijansko razlikovanje bitka i djelovanja. Sve u svemu, to znači da Datirana ispovijest vjere u svojem kompromisu između zapadnih teologa i kruga oko Bazilija iz Ankire nalazi svoju smislenu oštricu u odbacivanju posebice Aetijeve teologije.

3. Ranoarijanska teologija

Ako se ovaj nacrt usporedi s ranom fazom arijanskoga spora, upadaju u oči velike razlike. Od Arijevih su djela, primjerice, ostali sačuvani samo neznatni tragovi: pismo Euzebiju iz Nikomedije (Urk. 1 = Dok. 15), teološka izjava Arija i drugih aleksandrijskih klerika upućena aleksandrijskome biskupu Aleksandru (Urk. 6 = Dok. 1) kao i Arijeva i Euzoieva ispovijest caru Konstantinu nakon sabora u Niceji (Urk. 30 = Dok. 34). I naposljetku, Atanzije je predao fragmente jedne *Thalijske* (Gozbe) u obliku akrostihona, ali u kojemu se djelomice radi o polemičkom izlaganju. U novijem se istraživanju probilo mišljenje da se Arija najprije mora tumačiti iz njegovih vlastitih, iako oskudno predanih svjedočanstava, što se ovdje događa uz pomoć ispovijesti vjere upućene Aleksandru Aleksandrijskome (Urk. 6 = Dok. 1). U ovoj su teološkoj izjavi jasna dva niza tvrdnji koji se s jedne strane odnose na Boga, a s druge strane na Sina:

Mi poznajemo *jednoga* Boga (npr. Mk 10,18)
jedino nastaloga (usp. Iv 1,13s: Sin kao jedini-rođen)
jedino vječnoga, jedinoga bez početka, itd.

Za razliku od toga jedinorođeni (Iv 1,14) Sin rođen je
prije vječnih vremena (Kol 1,17; Heb 1,2; Prov. 8,23);

...

po volji je (Očevoj) pozvan u egzistenciju,

...

kao savršeno Božje stvorenje, ali ne kao jedno od (ostalih) stvorenja,
(Prov 8,22 i Iv 1,14)

kao proizvod (Prov 8,22) na temelju volje (Ps 113,11) prije vremena i eonâ
(Kol 1,17; Heb 1,2; Prov 8,23);

...

Otac je izvor svakoga bitka, odnosno svih stvari (Ps 35,10);

... Bog je uzrok odnosno temelj svakoga bitka, jedini je bez početka odnosno bez ishodišta (Post 1,1 u povezanosti s Iv 1,1).

Sin je bez vremena rođen od Oca (Prov 8,25),

stvoren prije svih vremena (Prov 8,22)

i utemeljen (Prov 8,23)

Slijedom toga, on nije vječan ili jednakovječan (zajednički vječan) s Ocem i nepostao.

U ovom je smislu *taj* Bog (Iv 1,1) prije svih stvari kao monas i ishodište (početak),

Slijedom toga i prije Sina.

Ovaj tekst Arija i njegovih drugova, ovdje izričito naveden, na prvi nam pogled jasno pokazuje da ove tvrdnje, barem prema nakani, treba shvatiti tako da je ovdje pred nama ispovijest koja bi htjela biti biblijski utemeljena. Arijeva je središnja nakana u tomu da istakne da Sin izlazi od Boga, tj. da je stvoren, ali ga upravo *ne* treba stavljati na razinu drugih stvorenja. Ako se, prema Ariju, radi o predvremenskom izlaženju Logosa, onda pojam stvaranja treba logičko-metafizički tumačiti. A to onda znači da Arije povlači jasnu liniju razdvojnici između cjelokupnoga stvorenja na jednoj i područja božanskoga (Bog i Logos), na drugoj strani, iako upravo pojmovi koje Arije izabire za vječnost odnosno ne-jednakovječnost, djeluju nejasno i daju smisao samo ako se njima hoće izraziti da se samo Boga može tumačiti kao ishodište (»vječan«), da je Logos, odnosno Sin proizveden od Boga (»nije jednakovječan«) i da se tek uslijed toga ostvaruje relacionalnost *Oca* i Sina.

Polazište ove teološke izjave tvori naglašavanje Božje transcendencije i principijelnosti. Princip svega – Bog, a ne »Otac« u predikacijskoj formi pojma relacije – mora, ukoliko ga se misli *kao* princip, biti određen u svojem jedinstvu. U ovom je smislu samo jedan Bog (ne Otac) nepostao, vječan, bez početka, itd. No, da bi Sina odvojio od cjelokupnoga stvorenja, Arije ističe da ovaj, doduše, ima početak bitka, jer je jedinorođeni i jedinozačeti. No, istodobno je začinjanje Sina zamišljeno tako da se Sina, budući da je po njemu stvoren svijet i da je vrijeme koekstenzivno sa svijetom, misli kao onoga koji je nastao prije vremenâ i eonâ. Tako se Sin, proizveden po *voljnom Božjemu* činu, razlikuje od svih stvorenja te je u ovom smislu nepromjenjiv i stalan. Tek kad je Sin proizišao, dana je relacija *Oca* i Sina. Samo se u ovom kontekstu, kada je Sin primio od Boga život, bitak i čast, može govoriti o odnosnosti u Bogu. Kada bi Sin, naime, bio jednako izvoran kao i Otac, odnosno

jednakovječan, iz toga bi se moralo zaključiti da Sina treba jednako tako misliti kao princip (svega) pored jednoga Boga. To bi se onda moralo ili tumačiti dualistički ili bi dovelo do pitanja o uvjetu mogućnosti dvaju principa. Posljedica bi toga bila opasnost da se upadne u regres ili da se i Bogu mora zaniijekati principijelnost, ako bi s obzirom na jedinstveni princip bilo potrebno novo utemeljenje za Oca/Boga i Sina.

Kada Arije tvrdi da se Boga može nazivati Ocem samo ako je tu Sin, mora se striktno oprijeti poimanju prema kojemu bi se iz pojma relacije moglo zaključivati da su Otac i Sin jednako izvorni. Radi se o ne-recipročnomu određenju relacije Oca i Sina, iz koje Arije izvodi ne-jednaku izvornost Oca i Sina s obzirom na logički odnos onkraj određenja vremena koekstenzivna sa svijetom. Ako Otac i Sin nisu jednako izvorni, jer je Sin rođen, onda Otac i Sin nisu ni jednakovječni, tako da Bog (Otac) ostaje različit od Boga-Logosa (Iv 1,1b i 1,1c), iako je i Sin *qua* Logos nepromjenjiv. Slijedom toga, Sin nije (logički) »bio« prije nego je rođen, iz čega se u anti-arijanskom kontekstu nametao zaključak da Bog nije uvijek bio Otac, ukoliko je relacija Otac-Sin određena tako da je s odlikom »Sin« dana i odlika »Otac«.

Bitni se korak za čitavu povijest utjecaja sastoji u tomu što se već u neposrednom razračunu s Arijem njegove tvrdnje tumačilo tako da je Sin stvorenje kao i druga stvorenja. Tako je biskup Aleksandar Aleksandrijski mjerodavno promijenio Arijevu poziciju tako što je u okružnici svim biskupima (Ur. 4b = Dok. 2,2) napisao: »Bog nije uvijek bio Otac, nego je bilo jednom kada Bog nije bio Otac. Božja Riječ nije bila uvijek, nego je nastala ni iz čega. (...) Zbog toga je jednom bilo da on nije bio. Jer Sin je stvorenje i djelo. (...) (on je) jedna od načinjenih i nastalih stvari (...).« Ovaj prikaz, koji potom nalazimo u Atanazija na brojnim mjestima, jednoznačno proturječi samim Arijevim tvrdnjama, prema kojima Sin, odnosno Logos upravo nije stvorenje kao i sva druga stvorenja.

Kako to da su najprije Aleksandar Aleksandrijski, a potom i Atanazije, u ovomu smislu pogrješno shvatili Arijevu teologiju, koju se može naći u njegovoj izvornoj ispovijesti vjere, tj. da je Sin puko stvorenje, dosada je nerazjašnjeno. Ovdje se mogu postaviti samo hipoteze. Mišljenja sam da je to moguće protumačiti time što su već rani arijanci Arijevu teologiju dalje razvijali tako da je iz toga kao srž arijanskoga nauka proizišlo upravo ono što potom Aleksandar prigovara Ariju. Za takvo tumačenje govore mnoge indicije. U fragmentu pisma, teško određiva data, koje je Atanazije iz Anazarba uputio Aleksandru Aleksandrijskom (!), koje vjerojatno pripada vremenu prije sinode u Niceji – po mom mišljenju čak početnoj fazi arijanskoga spora – kaže se u izlaganju prispodobe o izgubljenoj ovci (Lk 15,4):

»Što koriš (ti Aleksandre) Arija i njegove suborce, kada kažu da je Sin Božji načinjen ni iz čega kao stvorenje i da je jedno od svih? Naime, među sto ovaca, s kojima su u prispodobi uspoređena sva stvorenja, jedno je od njih i Sin. Ako, dakle, ovih

sto nisu stvorenja i nisu nastala ili ako još nešto postoji onkraj ovih sto, onda je jasno da Sin nije ni stvorenje ni stvorenje kao sva druga. Ali, ako je svih sto nastalo i ako onkraj ovih sto ne postoji više ništa osim samo Boga, što kažu Arije i njegovi suborci pogriješno kada ga vide kao jednog od sto, kada Krista tu ubrajaju i kažu: On je jedan od svih njih!«

Ovdje se u pismu Aleksandru Aleksandrijskom izričito ističe da je Arije Krista shvaćao kao stvorenje (kakva smo i mi) koje je Bog načinio ni iz čega. Ovdje se radi o tumačenju kakvo se na sličan način nalazi u Aleksandrovoj okružnici svim biskupima.

Da se ovdje ne radi o posebnu procesu tumačenja Arijeve teologije među Arijevim pristalicama, pokazuju i nedavno objavljeni fragmenti jedne antiarijanske Epitomu (Cod. Vat. 236) Eustatija iz Antiohije. Ovaj spis, napisan nakon sabora u Niceji (325.), pripada najranijim djelima protiv arijanaca, pogotovu što je poznato da se Eustatije, počevši otprilike od godine 320., pismima umiješao u arijanski spor. Iz Eustatijevih fragmenata postaje jasno da su, očito već i rani arijanci (Antiohije), zauzeli poziciju čiji je vrhunac bio u tomu da je Krist primio tijelo bez duše.

Mišljenja sam da oba dokaza jasno pokazuju da su već u ranoj fazi razračunâ oko Arija u »taboru« arijanaca razvijena različita teološka očitovanja koja ne prenose nužno ono što je bila izvorna Arijeva nakana. Sa svojatanjem Arijeve osobe, uslijed različitih arijanskih pozicija, koje su zapisali aleksandrijski biskupi Aleksandar i kasnije Atanazije, došlo je do osude Arija 325. g.; ediktom cara Konstantina prognan je, car ga je naposljetku rehabilitirao, ali ta rehabilitacija u svakom slučaju nije polučila nikakav učinak: Arije je umro prije nego je ta mjera mogla biti provedena u Aleksandriji – a naglašeno je zaoštavanje i odbacivanje njegova nauka, posebice u Atanazija Aleksandrijskoga, pokazalo svoj učinak.

4. Završno razmatranje

Ako se ove Arijeve tvrdnje, ali i one njegovih ranih pristalica i njegovih protivnika, usporede sa sirmijskim *Symbolomom*, nije moguće uspostaviti nikakvu naposrednu poveznju liniju dviju teoloških koncepcija. Jasno je da je u ispovijesti vjere iz svibnja 359. g. u središtu rasprave bila neoarijanska teologija. Poveznicu između rane arijanske teologije i kruga Akacijevih pristalica mogli bismo vidjeti u Arijevoj *Thaliji*, kakva nam je predana u fragmentima u »De synodis« 15,3 Atanazija Aleksandrijskoga. Atanazije, doduše, tvrdi da je ovaj spis djelo samoga Arija; ali, na nekoliko je mjesta moguće pokazati da postoji jasna oprjeka spram prave Arijeve pozicije, kada se primjerice u »De synodis« 15,3 (242,13 Opitz) tvrdi da Boga štuujemo kao Vječnoga po onomu koji je nastao u vremenima. Upravo ova pozicija proturječi Arijevu mišljenju da je Sin, odnosno Logos nastao prije svakog vremena. To dovodi do pretpostavke da je Arijeva *Thalia* bila prerađena, vjerojatno u neo-

arijanskim krugovima. Ako bi to bio slučaj, bilo bi također razumljivo zašto se u *Thaliji* naglašava da je (samo) Bog nerođen, dok Sin ima rođenu narav. Isto vrijedi i za tvrdnju da je Otac po biti stran Sinu; ove su pozicije poglavito zastupali Aetije i Eunomije. Jedino se mišljenje da su Otac i Sin *slični* u svojoj *volji* ne zastupa u *Thaliji* – barem u obliku u kojem nam je predana. To dovodi do pretpostavke da je »Arijeva« *Thalia* mogla predstavljati prijelazni stadij k ranim neoarijancima, poglavito u okružju Akacija i Aetija, što je moglo dovesti do toga da je pedesetih godina 4. stoljeća, posebice od strane homeusijanaca, došlo do žestokih reakcija na filozofski koncipiran nauk Božje agenezije, primjerice u Aetija, odnosno, šezdesetih godina u Pseudo-Bazilija, *Adversus Eunomium* IV-V (Apolinarije iz Laodiceje?) i Bazilija Cezarejskoga, *Adversus Eunomium* I-III.

Prijevod: fra dr. Ivan Ivanda

EARLY ARIAN THEOLOGY AND 'DATED SYNOD' OF SYRMIUM

Thomas Böhm*

Summary

The first section specifies the unique features of the Dated Synod creed. The analysis of the text shows that the dated creed represents some kind of a compromise between Western theologians and the circle of Basil of Ancyra, especially the clear rejection of the theology of Aëtius. Then Arian views are exposed, together with the views of the first Arian generations. The connection is established between the Arian Thalia and the Neo-Arian theology. We can arrive at a conclusion that the accommodationist text of the 'Dated Synod' represents a transitional period during which, first under the emperor's influence an attempt was made to reconcile the West with the East, excluding the Anomoeans and disregarding the Homoousians.

Key words: *Dated Synod, Basil of Ancyra, Arius, Aëtius, Thalia, Syrmium.*

* Prof. dr. sc. Thomas Böhm, Faculty of Theology, University of Freiburg, Platz der Universität 3, Kollegiengebäude I, Raum 1329, 79098 Freiburg i. Br., Germany, Thomas.Boehm@theol.uni-freiburg.de